

ศิลปวัฒนธรรม
ART & CULTURE
ฉบับพิเศษ

วิภาษของฝรั่งเมืองผู้ดี
ในวิถีชาวสยาม

ฝรั่งหายคลัง (หรือยัง?)

ไมเคิล ไรท

ฝรั่งหายคลัง (หรือยัง?)

ไมเคิล ไวท

ราคา ๑๙๕ บาท

ฝรั่งหายคลัง (หรือยัง?) ● ไมเคิล ไรท์

พิมพ์ครั้งแรก : พฤษภาคม ๒๕๕๑

ราคา ๑๔๕ บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

ไรท์, ไมเคิล.

ฝรั่งหายคลัง (หรือยัง?). กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๑.

๒๖๔ หน้า : ภาพประกอบ.

1. บทความ--รวมเรื่อง I. ชื่อเรื่อง

808.84

ISBN 974 - 02 - 0131 - 1

ภาพจากปก

ลายเส้นโดย สุลักษณ์ บุญปาน

- ผู้จัดการสำนักพิมพ์ : สุชาติ ศรีสุวรรณ ● ผู้ช่วยผู้จัดการสำนักพิมพ์ : ประยงค์ คงเมือง
- บรรณาธิการบริหาร : สุลักษณ์ บุญปาน ● บรรณาธิการสำนักพิมพ์ : ศิริพงษ์ วิทย์วิโรจน์
- ผู้ช่วยบรรณาธิการ : อพิสิทธิ์ ชีระจารุวรรณ ● พิสูจน์อักษร : ณรงค์ พึ่งบุญพา
- ศิลปกรรม : บุศรา สมบุญรัตน์ ● สอกรแบบปก : สุลักษณ์ บุญปาน
- ประชาสัมพันธ์ : จิตวิมล มาโนชบุรีรัตน์

สำนักพิมพ์มติชน • www.matchonbook.com

บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) : ๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวณ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๐-๐๐๒๑ ต่อ ๑๓๓๕ โทรสาร ๐-๒๕๔๙-๕๔๘๘

แม่พิมพ์สี-ขาวดำ : กองพิมพ์สี บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) ๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวณ ๑ เขตจตุจักร

กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐ โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๐-๐๐๒๑ ต่อ ๒๕๐๐-๒๕๐๒

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด ๒๗/๑ หมู่ ๕ ถนนสุขาประชาสรรค ๒ ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด นนทบุรี ๑๑๑๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๘-๒๑๓๓, ๐-๒๕๔๒-๐๕๙๖ โทรสาร ๐-๒๕๔๒-๐๕๙๗

จัดจำหน่ายโดย : บริษัท งานดี จำกัด (ในเครือมติชน) ๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวณ ๑ เขตจตุจักร

กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐ โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๐-๐๐๒๑ ต่อ ๓๓๐๕, ๓๓๐๖ โทรสาร ๐-๒๕๔๐-๐๕๕๘

Matchon Publishing House a division of Matchon Public Co., Ltd. 12 Tethsabannaruem Rd, Prachinavate 1, Chatuchak, Bangkok 10900 Thailand

ตุ๊กตาฝรั่ง อยู่ตรงทางเข้าวิหารพระพุทธไสยาสน์
วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร กรุงเทพฯ

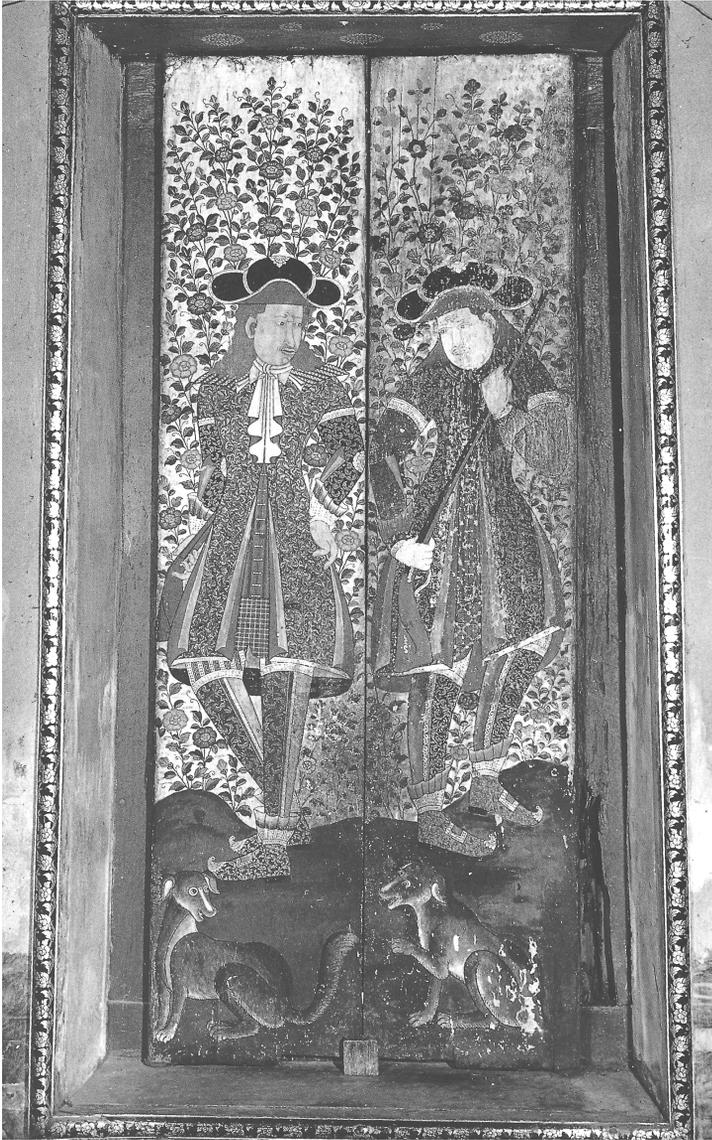
สารบัญ

ฝรั่งหายคั่ง (หรือยัง?)

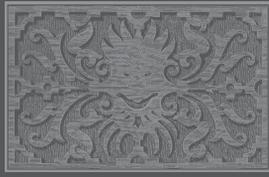
คำนำผู้เขียน	(๙)
ลึงค์และโยนี สัญลักษณ์แห่งชีวิต	๒
๕๐๐ ปีที่หายไป	๑๓
ปริศนาหนังสือ “จินตามณี”	๒๔
มันนารศาล ความลึกลับของเกรละ ภาคที่ ๑	๒๙
ความลึกลับของเกรละ ภาคที่ ๒	๓๙
ภูมิศาสตร์ของสุนทรภู่	๔๗
มรณานุสติเนื่องในงานพระศพ เจ้าหญิงไดอาน่า	๕๒
วัฒนธรรม กับอาแป๊ะป่องแป้ง	๖๒
อังกฤษในยุโรป	๖๗
อังกฤษกับอินเดีย ๕๐ ปีภายหลัง	๗๓
ภาษาไทยกับไมเคิล ไรท	
ที่กำลังอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์	๗๙
ไปเที่ยวเขาพระวิหาร	
ไปบูชาพระศิวะศรีศิกเรศวรเจ้าภูผา	๘๗

อักษรไทยมาจากไหน?	๙๙
เที่ยวลังกา (จดหมายถึงลูกท้าวไทย)	๑๐๙
หลวงพ่อดิศรีศรัทธาฯ ทั้งร่องรอยในลังกา	๑๒๖
พระสวามภูวสังข์	๑๓๔
สุโขทัย “รัฐในอุดมคติ”	๑๓๙
The Millennium ๒,๐๐๐ ปี คริสต์ศักราชสำคัญไฉน?	๑๕๐
ประติมากรรมสยาม รุ่นแรกมาจากไหน? ปัญหาใหญ่ที่ยังเป็นปัญหาใหญ่ๆ	๑๖๒
พระสงฆ์ลังกาวงศ์ เข้ามาสยามครั้งแรก เมื่อไร? จากทิศทางไหน?	๑๙๑
ศิลาจารึก หลักที่ ๒ ของหลวงพ่อดิศรีศรัทธา :- สุโขทัยกับราชวงศ์เชมร;	
ราชวงศ์พญาผาเมืองกับลุ่มน้ำมูลตอนบน	๒๐๙
รามายณะ (สั้นๆ) ที่วาลมิกิไม่รู้จัก!	๒๒๓
ปริศนาประติมากรรม เมืองศรีมโหสถ	๒๓๑
พระนารายณ์กับสิ่งแวดล้อม เทพนิยายสำหรับปัจจุบัน	๒๔๑
เชคสเปียร์ เป็นชาวอิตาลี?	๒๔๙

(๘) ฝรั่งเศสกลาง (หรือยัง?)

บานหน้าต่างพระวิหารทิศต่างๆ มีภาพเขียนชาวต่างประเทศชาติต่างๆ
(ภาพจาก หนังสือสมุดภาพวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม. กรมศิลปากร,
๒๕๓๕.)

คำนำผู้เขียน

ฝรั่งหยาคลั่ง (หรือยัง?)

คนเราทุกชาติทุกภาษา, ไม่ว่าจะคนไทยตาต้าๆ หรือฝรั่งมั่ง
ค่าตาน้ำข้าว, ล้วนแต่เกิดแก่เจ็บตาย คนเราจึงย่อมอยากรู้ว่าเราเป็น
ใครและมีความหมายอย่างไรในชีวิตนี้

ในบทความเหล่านี้ผมพยายามศึกษาศิลปวัฒนธรรมเพื่อหาคำ
ตอบให้ตาตัวเองสว่างและใจเบิกบาน

หากท่านผู้อ่านอ่านบทความเหล่านี้แล้วเห็นแสงสว่างหรือเกิด
ความสบายใจ, ผมจะชื่นใจว่าในชีวิตนี้ตัวได้ทำประโยชน์บ้าง, ไม่เสีย
ชาติเกิด

หนึ่งมนุษย์ชาตินั้นเสมือนแม่น้ำสายใหญ่ที่ไหลเชี่ยว, ไหลแล้ว
ไหลเล่า, ไม่มีใครยับยั้งหรือ “อธิบายน” ให้หยุดนิ่งได้ ดังนั้นบทความ
ของผมเหล่านี้เป็นเพียงคำอธิบายนชั่วคราว, คล้ายกับเป็นการเก็บผัก
ตบชวาที่คลื่นซัดเข้าตลิ่ง

ขอให้คนรุ่นใหม่โปรดค้นคว้า, สงสัยและซักถามอีกต่อไปเพื่อ
เปิดประตูให้กว้างที่ผมได้แยมเพียงเล็กน้อย ผมตายเมื่อไรตาจะหลับ
และปากจะยิ้มคาเชิงตะกอน

ไมเคิล ไรท

ฝรั่งขายคัส (หรือยัง?)

สิ่งค์และโยนิ
สัญลักษณ์แห่งชีวิต

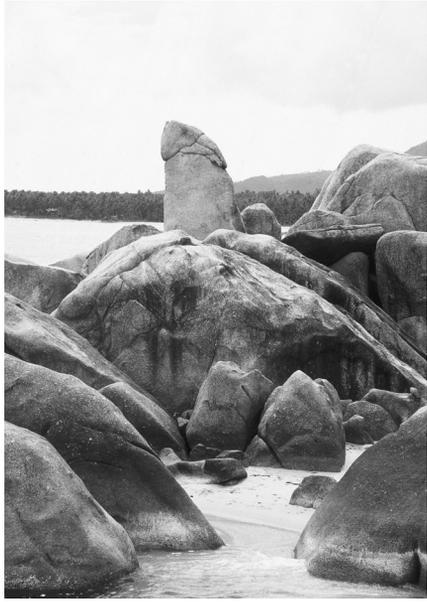
การบูชาอวัยวะเพศทั้งสองมีกันในทุกทวีปของโลกแต่โบราณ คนที่อยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติย่อมตระหนักกว่าอวัยวะเพศเป็นที่มาของชีวิต คนในอดีต (คือบรรพบุรุษ) เกิดจากอวัยวะเพศ คนปัจจุบัน (คือผู้เขียนและท่านผู้อ่าน) เกิดจากอวัยวะเพศ และถ้าเราจะมีอนาคต (คือในลูกหลาน) ก็เห็นจะต้องอาศัยอวัยวะเพศ

อวัยวะเพศเป็นความหวังและที่พึ่งของสัตว์ทั้งหลายไม่ว่าจะเป็น “สัตว์วิเศษ” เพียงใด มีแต่คนสมัยหลังๆ ที่ห่างธรรมชาติมาากๆ จึงเห็นอวัยวะเพศเป็นที่น่ากลัวน่าเกลียด, ควรละอาย

เมื่อเร็วๆ นี้ มีเพื่อนคนหนึ่งได้กรุณาส่งภาพไปรษณียบัตรจากเกาะสมุยมาให้ผม, เป็นภาพโชดหินธรรมชาติ (หรือมีคนช่วยเสริมแต่ง?)

ภาพคู่นี้ไม่จำเป็นต้องอธิบายมากนักหนา ผมเห็นแล้วสะดุ้ง, สะดุ้งแล้วหัวร่อ (เพราะผมเป็นคนสมัยใหม่เหมือนกัน), หัวร่อแล้วนั่งภาพคู่นี้ช่างสง่างาม, คักดีสิทธิ์, ลึกลับ, น่าเกรงขาม โบราณท่านจะเอ้าคงบูชาแน่ๆ ผมไม่ถนัดเกาะสมุยและไปรษณียบัตรไม่มีคำอธิบายจึงไม่อาจทราบได้ว่าหินประหลาดสองแห่งนี้อยู่ที่ใดบนเกาะ และมีร่องรอยการตั้งศาลบูชาหรือไม่ ชาวเกาะสมุยหรือผู้ที่เคยสำรวจกรุณาแจ้งรายละเอียด ผมจะได้หายโง่

เจ้าแม่ชีวิต, เจ้าพ่อชีวิตแห่งเกาะสมุย, เราควรเข้าใจอย่างไร? การบูชาอวัยวะเพศมีกันทั้งในอุษาคเนย์และอินเดีย อุษาคเนย์น่าจะมีกันเองจึงไม่จำเป็นต้องเรียนจากอินเดีย อย่างไรก็ตาม, ชาวอุษาคเนย์จะทำอะไรไม่ค่อยชอบ “อธิบาย” และไม่ค่อยจะแต่งเป็นคัมภีร์, ในขณะที่ชาวภารตนิยม “อธิบาย” ทุกสิ่งทุกอย่างให้ยืดยาวที่สุดแล้วลงไบบลานให้ครบ ดังนั้นในเมื่อชาวอุษาคเนย์เสียบเขียนเกี่ยวกับเจ้าพ่อเจ้าแม่, เราอาจจะเรียนรู้อะไรได้บ้างจากคัมภีร์และสิ่งที่ค้นพบในอินเดีย, แล้วนำมาเปรียบเทียบเพื่อเข้าใจอุษาคเนย์ดีขึ้น

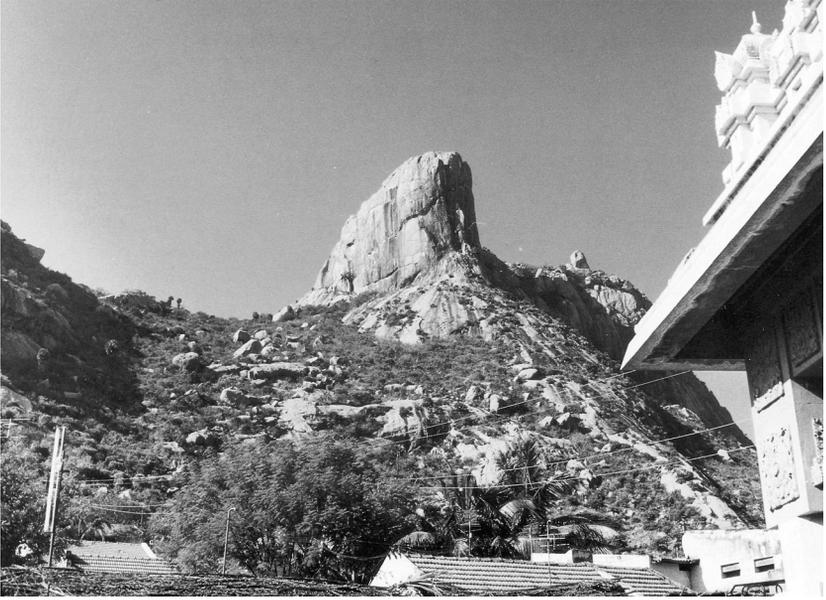

เจ้าแม่ชีวิต เจ้าพ่อชีวิต
ที่เกาะสมุย

ลิ่งค์, โยนี และการต่อชีวิต

ตามคัมภีร์ 'ไสวาคม (ไทยว่า 'ไสยศาสตร์')' คิวลิ่งค์กับโยนีต้องประดิษฐ์กันแบบแยกไม่ออก ดังนั้นใครที่คิดจะทำลึงค์บูชาก็จำเป็นต้องทำโยนีบูชาไปด้วย, เพราะทุกสิ่งทุกอย่างที่หลงไปบนยอดคิวลิ่งค์ ล้วนตกถึงโยนี คนส่วนใหญ่เข้าใจผิดว่า คิวลิ่งค์ กำลังโผล่ออกจากโยนี (องคชาตเคยโผล่ออกจากช่องคลอดเมื่อไร?) ที่จริงมันตรงกันข้าม คือห้องในสุดของเทวสถานเรียกว่า 'ครรรภคฤห (เรือนห้อง) และคิวลิ่งค์ที่เห็นเป็นพระประธานกำลังแทงเข้าไปในครรรภ'

คำอธิบายดังกล่าวทำให้วิธีบูชาของฮินดูมีความหมายใหม่ เรามีได้เข้าเทวสถานเพื่อไหว้ "สิ่งภายนอก", แต่เขากลับเข้าไปในครรรภเพื่อ

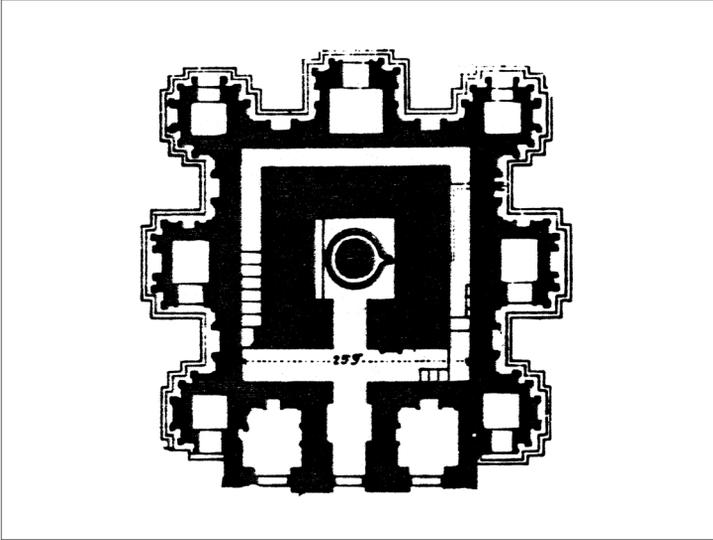
ยอดเขานับเป็นพระสวยมภูวาลิงค์
ที่ตรูจแจงโกซุ อินเดียได้

สื่อสารกับบรรพบุรุษในรูปคิวงค์และโยนีที่มีไว้ในรูปสัญลักษณ์ นอก
นี้ยังเป็นการต่ออายุ เพราะใครที่ทำการบูชาแล้วก็ย่อมเดินออกมาจาก
ครรภ์คฤทเหมือนคนเกิดใหม่

(โจตากวน, หุตจีนที่เยือนพระนครธม (เขมร) เมื่อปลายคริสต์
ศตวรรษที่ ๑๓, เข้าใจเรื่องนี้ดี ท่านเห็นพิธีกรรมในเทวสถานพระ
อิศวรแล้วอธิบายว่า “พวกนี้นับถือเต๋า, ไหว้บรรพบุรุษ, ไหว้เสาดิน,
เหมือนในบ้านเรา”)

เพื่อเน้นการต่ออายุ เทวสถานพระคิวงค์ใหญ่ๆ มักมีอุโมงค์ประ
ทักษิณในฝารอบครรภ์คฤท ใครจะเดินต้องคลานเข้าไป (สมมติว่าตาย)
แล้วเดินวนในที่มืดจนโผล่ออกมาใหม่ (สมมติว่าเกิด) บางท่านว่า
เป็นการเดินประทักษิณรอบพระคิวงค์, แต่ (ถ้าผมจำไม่ผิด) ชาวบ้าน

๖ ฝรั่งเศสกลาง (หรือยัง?)

คู่มือประทับที่ซิน
สำหรับต่ออายุ ในวิมานพระศิวลิ่งค์

น่าจะเห็นเป็นการกลับสู่ห้องเจ้าแม่, จึงเป็นโยนีฐามากกว่าลึงคฺฐา (แต่มันก็แยกไม่ออกตั้งว่ามาแล้ว) ศาสนาฮินดูมีความลับสน พระคัมภีร์มักเน้นความภักดีต่อเจ้าพ่อ (ตรงที่คนเราต้องเคารพพ่อบังเกิดเกล้า) แต่ในทางตรงกันข้าม, ชาวบ้านมักไม่นิยมรบกวนพ่อท่าน โดยมากหากชาวบ้านมีปัญหามาไม่แตก, เขาจะบนบานกับเจ้าแม่, เพราะเจ้าแม่ฮินดูนั้นเอ็นุ่ยนัก (ดูเจ้าแม่อุมาเทวี, วัดแขก, สีลม)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า อุซาคเนย์และอินเดียนโบราณมีวัฒนธรรมคล้ายกัน ไม่จำเป็นที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะต้องเรียนรู้จากอีกฝ่ายหนึ่ง หรือหากมีการเรียนกันก็น่าจะเป็นชาวอุซาคเนย์ศึกษาคัมภีร์อินเดียนเพื่ออธิบายและจัดมาตรฐานสำหรับสิ่งที่เขามีอยู่แล้ว

ต่อไปนี้จะขอพิจารณาโบราณสถานบางแห่งในอินเดียนใต้ที่อาจ

จะมีส่วนละม้ายคล้ายเจ้าแม่เจ้าพ่อแห่งเกาะสมุย

ผาเจ้าแม่คงคา

เมืองมาลลปะปรัม (หรือมหาพาลีปรัม), รัฐทมิฬปนาทูริมาว่า เบงกอลเคยเป็นเมืองท่าที่สำคัญตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๗ (อย่างช้า) ที่นั่นมีหน้าผาหันหน้าสู่ทะเลลึกเป็นเรื่องอัญเชิญเจ้าแม่คงคาลงมาจากสวรรค์สู่โลก ที่ตรงกลางหน้าผามีร่องธรรมชาติที่สมมติกันว่าเป็นช่องทางที่พระแม่คงคาเสด็จลงมาจากฟ้าสู่ดิน ชายขวามีเทพเทวดา, ฤๅษี, วิทยากร คนธรรพ์, กิณนรกินรี และสัตว์น้อยใหญ่มาแซ่ซ้องต้อนรับเหนือผาขึ้นไป นักโบราณคดีได้พบร่องรอยอ่างเก็บน้ำ (แต่พังไปแล้ว), ทำให้สงสัยว่า ในสมัยโบราณเขาอาจจะปล่อยน้ำให้ไหลลงไปตามช่องในเมื่อประกอบพิธีกรรม เป็นไปได้ใหม่ว่านี่คือต้นตอของ “เขาไกรลาส” ที่ก่อกันในพระบรมมหาราชวังสมัย ร.๕ เพื่อประกอบพิธีโสกันต์เจ้านาย?

เป็นไปได้ใหม่ว่าเราจะเข้าใจ “ช่องกลางผา” ของเจ้าแม่คงคาในอีกแง่มุมได้ไหม? นั่นคือ “ช่อง” หรือ “ร่อง” นี้คือ โยนี, สัญลักษณ์แห่งการเกิดใหม่และความอุดมสมบูรณ์

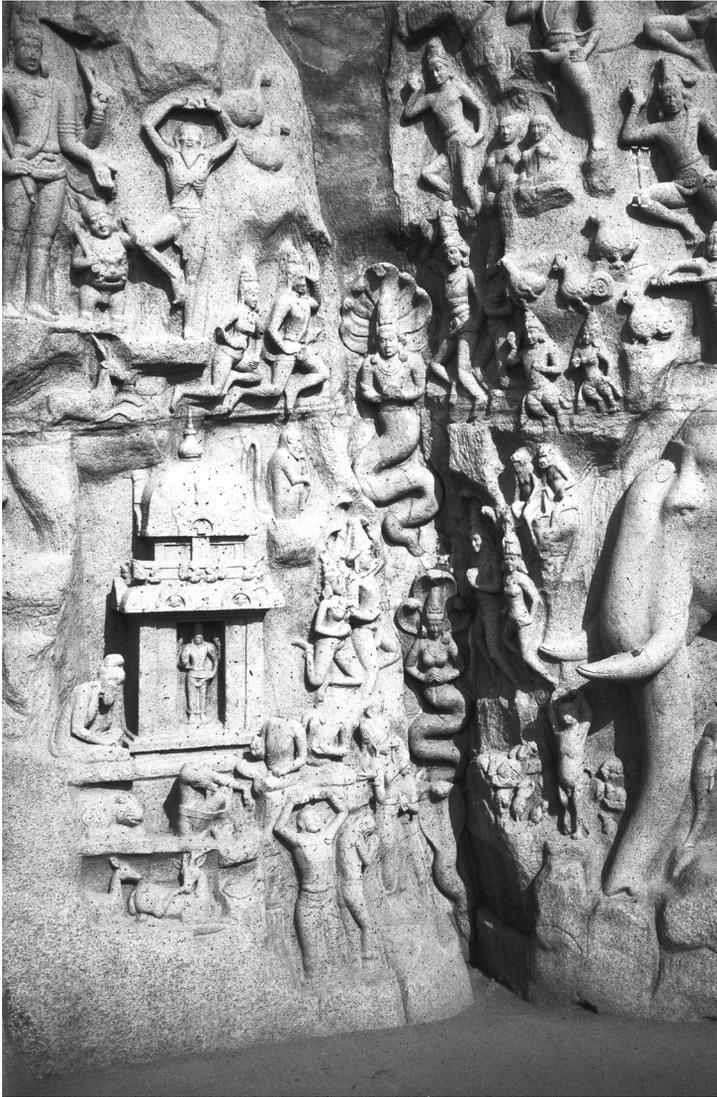
ในเรื่องนี้อย่าเพิ่งตัดสินว่า “จริง” หรือ “บ้า” เพราะยังมีหลักฐานค้นพบใหม่ที่ควรนำมาพิจารณาด้วยดังนี้ : -

หลักฐานพบใหม่

ที่ผาพระแม่คงคา แต่ก่อนมีทรายก่อตัวขึ้นสูงหลายเมตรจนปิดเชิงผาไม่ให้เห็นรายละเอียดข้างล่าง เมื่อ ๓๐-๔๐ ปีมานี้, นักโบราณคดีขุดทรายออกตลอดแนวผา สุดผาด้านขวามือ (ของผู้ดู) เขาพบบันได ๑๒ ขั้น และทางลาดสั้น (Slide) สูงประมาณ ๓ เมตร

เขาลั่นนิษฐานว่า นี่คือเครื่องเล่นสำหรับเด็กๆ ที่มีอายุเก่าแก่ถึง

๘ ฟรังทายคั้ง (หรือยัง?)

ผาเจ้าแม่คงคา
ที่เมืองม้ามัดละปรัม

เทวสถานริมหาด (Shore Temple)
ที่เมืองมามัลละปุรัม ประเทศอินเดีย

สมัยทวารวดี ผมยอมรับว่าเด็กๆ ทั่วโลกและทุกกาลสมัยน่าจะชอบเล่นทางลาดลื่น (ผมเคยเล่นจนกันทางเกงขาด), แต่เมื่อดูตำแหน่งประชิดกับผาพระแม่คงคา, ผมอดสงสัยไม่ได้ว่าทางลาดลื่นนี้อาจจะมีความหมายลึกกว่าที่เขาสันนิษฐานกันไหม?

เป็นไปได้ไหมว่าทางลาดลื่นนี้ไม่ได้ทำขึ้นมาให้เด็กเล่น, แต่เป็นที่สำหรับผู้ใหญ่จะทำพิธีต่ออายุด้วยการเลียนแบบการคลอลด, การลื่นลงไป?

บ้าดีไหม? แต่อย่าเพิ่งสรุป เพราะมีหลักฐานที่พบใหม่เมื่อเร็วๆ นี้ เทวสถานริมหาด (Shore Temple) เป็นศาลพระศิวลิ่งค์ใหญ่ที่ตั้งบนโขดหินริมหาด, หันหน้าสู่ทะเลตะวันออก แต่ก่อนมีสันทรายกอดัวปิดโขดหินหน้าเทวสถานไม่ให้เห็นเบื้องล่าง เมื่อ ค.ศ. ๑๙๙๑ ทางการให้ชุดทรายหน้าเทวสถานออกบ้าง เพื่อดูว่าจะมีอะไรน่าสนใจ เขาได้

โยนีธรรมชาติในซิดหินหน้าเทวสถานริมหาด
(ภาพจาก Mamallapuram น. ๑๑๙)

เผยซิดหินธรรมชาติที่เป็นที่ตั้งคิวลิ่งค์ และที่หน้าซิดหินนั้นได้พบ
โยนีธรรมชาติที่น่าเชื่อว่าแต่เดิมคลื่นน้ำเค็มขึ้นสาด

ที่เห็นหลุม ๖ หลุมรอบโยนีนั้น, สันนิษฐานว่าเป็นหลุมเสารับ
หลังคา, เป็นศาลพระแม่เจ้าที่น่าจะมีก่อนเทวสถานคิวลิ่งค์เสียอีก

ที่ผมสะดุดใจเป็นที่สุดคือ ด้านขวาของโยนีธรรมชาติ, เขาขุด
พบทางลาดลื่นดังเห็นในภาพ

นี่คืออะไร? เครื่องเด็กเล่น? หรือเครื่องสำหรับประกอบพิธีต่อ
อายุเนื่องกับโยนีธรรมชาติที่อยู่ข้างเคียง?

ผมไม่รู้, แต่อยากชวนน้องๆ ที่จะไปสำรวจซิดหินที่เกาะสมุยว่า
ควรเอาเรื่องเหล่านี้ไปคิด, จะได้สังเกตเห็นว่า ที่นั่นได้เคยรับการเสริมแต่ง
เป็นเทวสถานมา, หรือยังอยู่ในสภาพธรรมชาติเดิมดิบ

ทางลาดขึ้นด้านขวาโยนที่เทวสถานริมหาด
(ภาพจาก *Mamallapuram* น. ๑๑๘)

๑๒ ฝรั่งหายคลัง (หรือยัง?)

ประเด็นของผมคือ ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์อินเดียกับ
อุษาคเนย์มีวัฒนธรรมคล้ายๆ กัน ดังนั้นเมื่อชาวอินเดียรุ่นสมัย
ต้นประวัติศาสตร์เริ่มทยอยเข้ามาในอุษาคเนย์, ก็มิได้เข้ามาใน
ฐานะแปลกใหม่หรือวิเศษนักหนา, แต่ทุกคนรู้เรื่องดีตั้งแต่แรก

หนังสืออ้างอิง

Lockwood, Michael, “*Mamallapuram, a Guide to the
Monuments*”, Tambaram Research Associates, Madras, 1993.

จากศิลปวัฒนธรรม ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๕ : มีนาคม ๒๕๔๐

๕๐๐ ปีที่หายไป

ปหน้า

ทุกวันนี้มีการทะเลาะกันอย่างเผ็ดร้อนในหมู่นักปราชญ์, ทั้งไทยและเทศ, ที่ศึกษาศิลปวัฒนธรรมของอุษาคเนย์มาจากราทะ, ฝ่ายอนุรักษนิยมว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างในอุษาคเนย์มาจากภารตะ”, ขณะที่ฝ่ายปฏิวัติว่า “ไม่มีอะไรมาจากภารตะเลย” ก็สนุกดี, แต่ผมว่าทั้งสองฝ่ายผิดๆ ถูกๆ พอๆ กัน ทั้งสองฝ่ายพูดกันไม่รู้เรื่องเพราะเหตุหลายอย่าง เช่น :-

๑. ต่างมีอคติ, บ้างเห็นภารตะสำคัญ, บ้างว่าพื้นเมืองสำคัญกว่า, ซึ่งไม่เป็นประเด็น เพราะมันสำคัญทั้งนั้น

๒. เขามักจะมองแต่ “ภารตะ” กับ “ไทย” โดยลืม “ความเป็นมนุษย์”

๓. เขามักจะละเลยที่จะนิยามศัพท์ที่ใช้กัน คำว่า “ไทย” หมายถึงอะไรกันแน่? และคำว่า “อินเดีย” (คำนี้ฝรั่งเศสบัญญัติ) มีความหลากหลายจนผมคิดไม่ออกว่าหมายถึงอะไรกันแน่

๔. เขามักจะข้ามความสับสน, ซ้ำซ้อน และความหลากหลายของวิธีการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมระหว่างคนกลุ่มต่างๆ

๕. เกือบทุกคนหลงใหลกับคำ “อารยัน” และ “อารยธรรม” (โดยไม่นิยามสองคำนี้) แล้วมองข้ามวัฒนธรรมดั้งเดิมหรือพื้นเมืองที่มีกันทั้งในภารตะและอุษาคเนย์ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์

๖. ทุกคนที่สามารถอ้างหลักฐาน, โดยมากมักอ้างแต่หลักฐานที่มีกันหนาแน่น ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๑ ขึ้นมา, โดยมองข้ามปริศนา ๕๐๐ ปี (พุทธศตวรรษที่ ๖-๑๑) ที่มีวัตถุพยานน้อยมาก

ผมแน่ใจมากกว่า ภูเขาแห่งไขปัญหาของเราอยู่ใน “๕๐๐ ปีที่หายไป”

ในบทความนี้ ผมจะพยายามมุ่งหมายเฉพาะเรื่องศิลปกรรม (ประติมากรรม-สถาปัตยกรรม), แต่แน่นอนจะหนีไม่พ้นภาษาศาสตร์, มานุษยวิทยา ฯลฯ เพราะสมัยนี้ “ศาสตร์” ต่างๆ ที่อยู่โดดเดี่ยวยัง

อมราวดี ศิลปะอินโด-ลังกา
ที่พบในประเทศไทย